

MEHMED ŞEVKET VE ŞİİRLERİNDE HZ. PEYGAMBER SEVGİSİ*

Abdülmecit İSLAMOĞLU**

Öz

Mehmed Şevket, Tanzimat sonrası dönemde Klâsik Türk Edebiyatı sahasında şiirler kaleme almış, Şanlıurfa'nın yetiştirdiği önemli isimlerden birisidir. Asıl adı Mehmed olan şair, 1278/1861-62 yılında Urfa'da doğmuştur. Şiirlerinde Şevket mahlasını kullanan şair, eğitime hazırlık aşamasında temel bilgileri kendisi de bir şair olan ağabeyi Hikmet'in yanında almaya başlamış, eğitimine Hasan Paşa ve Halilü'r-Rahmân Medreselerinde devam etmiştir. Mehmed Şevket'in şiirlerinden yola çıkarak kendisinin, Arapça ve Farsçayı bilen, entelektüel düzeyi yüksek bir münevver olduğu anlaşılmaktadır. Şair, 1337/1918-19 yılında Urfa'da vefat etmiştir.

Mehmed Şevket, Tanzimat'ın ilanından sonra; dünya görüşünden güzellik telakkilerine, nazım şekillerinden yeni türlere kadar pek çok alanda yenilik ve değişimlerin yaşandığı bir süreçte; Klâsik Türk Edebiyatı'nın hayata bakış açısı, mecazları, mazmunları ve nazım şekillerini koruyarak şiirler yazan bir şairdir. Makalede; Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberlik yönü, isimleri, sıfatları, Ehl-i Beyt'i ve hadislerinden yapılan iktibaslar örnek beyitlerle ele alınmış; böylece Mehmed Şevket'in şiirlerinde söz konusu ettiği Hz. Peygamber tasavvuru ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, Na't, Mehmed Şevket, Şiir, Urfa.

MEHMED ŞEVKET AND THE LOVE OF PROPHET MOHAMMAD IN HIS POEMS

Abstract

Mehmed Şevket is one of the significant poets in Turkish Classical Literature after Tanzimat Reform Era in Şanlıurfa. The poet's real name was Mehmed and he was born in Şanlıurfa in 1278/1861-62. He used the penname Şevket in his poems and he took his first, basic education from his brother Poet Hikmet. Then he continued education in Hasan Paşa and Halilü'r-Rahmân Madrasah. Based on Mehmed Şevket's poems, it can be said that he knew

* Bu makale, 6-8 Nisan 2018 tarihlerinde Şanlıurfa'da düzenlenen "III. Uluslararası Osmanlı Sancağından Cumhuriyet Kentine Urfa Tarihi Sempozyumu"nda sunduğumuz bildirinin gözden geçirilerek genişletilmiş şeklidir.

** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Türk İslâm Edebiyatı Anabilim Dalı, islamoglua@gmail.com.

Arabic and Persian languages and he was highly intellectual. He died in Şanlıurfa in 1337/1918-19.

Mehmed Şevket was a poet who wrote poems with the spirit of old literature by protecting old metaphors, propositions and verse styles in a period of changes in various fields such as world views, understanding of beauty and verse styles. In this respect, it can be seen that, different features of Prophet Muhammad, his prophecy, his names and attributions, quotes from Ahl al-Bayt and his hadiths were the main topics in his poems. His envision about the Prophet was clearly reflected in the poems.

Key Words: Prophet Mohammad, Eulogy, Mehmed Şevket, Poem, Urfa.

Giriş

Mehmed Şevket, Tanzimat sonrası dönemde Klâsik Türk Edebiyatı sahasında şiirler kaleme almış, Urfa'nın yetiştirdiği önemli şairlerden birisidir. Asıl adı Mehmed olan şair, 1278/1861-62 yılında Urfa'da doğmuştur. Babası, Neccâr-zâde Eyüp Ağa'dır. Şiirlerinde Şevket mahlasını kullanan şair, eğitime hazırlık aşamasında temel bilgileri, kendisi de bir şair olan ağabeyi Hikmet'in yanında almaya başlamış, eğitimine Hasan Paşa ve Halilü'r-Rahmân Medreselerinde devam etmiştir. Şair, Abbâs Vâsık Efendi, Halil Hoca ve Hacı Mustafa Hâfız gibi dönemin ileri gelen hocalarından Arapça ve diğer İslâmî ilimleri öğrenmiştir. Evlenmediği bilinen Mehmed Şevket, Hasan Paşa ve Mevlid-i Halil Câmilerinde vakit geçirmeyi seven, dost meclislerinde şiir okumaktan zevk alan; dervişmeşrep biridir. Şair, 1337/1918-19 yılında Urfa'da vefat etmiştir.¹

Urfalı Mehmed Şevket hakkında yapılan yegâne çalışma Abdülkadir Karahan tarafından hazırlanmıştır. Karahan, *Urfalı Mehmed Şevket ve Şiirleri* adlı bu çalışmasında A. Vehbi Kinay tarafından istinsah edilen bir defteri esas almış; burada yer alan Şevket'in 170 adet şiirini günümüz alfabesine aktarmıştır. Karahan, Şevket'e ait şiir sayısının bundan daha fazla olduğunu; ancak müellif nüshası ya da söz konusu defterin dışında başka bir nüsha tespit edilemediği için, şairin diğer şiirlerinin henüz gün yüzüne çıkamadığını ifade etmektedir. Karahan'ın özel kütüphanesinde bulunan, büyük bir bölümü gazel nazım şekliyle yazılmış, bunun yanında murabba', muhammes, terbi' ve tahmîslerin de yer aldığı bu nüshada 11 adet mezar kitâbesi de bulunmaktadır.²

Mehmed Şevket'in şiirleri incelendiğinde, karşımıza medrese tahsilini tamamlamış bir âlimden öte, manevî dünyası zengin, sevgiyle yoğrulmuş bir gönül insanı çıkmaktadır. Şair, Sünbül-zâde Vehbî'nin "okuruz" redifli gazelini³ tahmîs ettiği bir manzumesinde, "başka rivâyât okuruz" diyerek aşkı mihver edindiğini, kâl değil hâl ehli olduğunu şu mısralarla dile getirmiştir:

Sanma kim medresede fenn-i mübâhât okuruz

Aşk-ı cânân ile biz başka rivâyât okuruz

Mest-i aşkız ezeli nüsha-i hâlât okuruz

Hâl ü hattınla nice hüsn-i ibârât okuruz

Ebrivânınla nigâhından işârât okuruz

(LIV/1)⁴

¹ Mehmed Şevket'in hayatı hakkında geniş bilgi için bkz.: Abdülkadir Karahan, *Urfalı Mehmed Şevket ve Şiirleri*, Şanlıurfa Belediyesi Yayınları, Ankara 1991, s. 9-24.

² Karahan, *Urfalı Mehmed Şevket ve Şiirleri*, s. 14.

³ Söz konusu gazel için bkz.: Ahmet Yenikale, *Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2012, s. 408.

⁴ Makalede beyitlerden/bendlerden sonra parantez içerisinde verdiğimiz rakamlardan ilki, söz konusu beytin/bendin Karahan'ın yayımladığı çalışmadaki şiir numarasına, ikincisi ise şiirin hangi beytinde/bendinde bulunduğuna işaret etmektedir.

Kendisini dostların irfan meclisinin post-nişini olarak tanımlayan şair, kalp gözü kapananların yol göstericisidir:

Meyhâne-i irfânda ben post-nişinim
Oldum nice bin dilleri kör râh-nümâsı (CLIV/2)

Şevket'in hayat hikâyesini okuduğumuzda, insanlarla bir arada olmaktan çok, uzleti tercih ettiği, toplumdan uzaklaşarak düşünmeyi ve kendini dinlemeyi yeğlediğini öğreniyoruz.⁵ Bu durumun şiirlerine açık bir şekilde yansıdığı söylenebilir. Zamanın insanlarından sakınmak, onlar hakkında son derece dikkatli olmak gerektiğini söyleyen Şevket, dünya ehlinin, insanı günahlara ve âhret azabına sürükleyeceği kanaatindedir. Bundan dolayıdır ki şair, toplumdan uzaklaşarak çekileceği köşeyi, cennet bahçesine benzetecek kadar uzlete meftundur:

Şevket ol muhteriz-i mahfil-i ebnâ-yı zamân
Künc-i uzlet bu zaman gülşen-i cennet gibidir (XXV/5)

Ehl-i dünya meclisinden olagör Şevket ba'îd
Ger dilerseñ kılmayasın dem-be-dem kesb-i vebâl (LXXXIII/5)

Şevket'in bazı şiirlerinde dünyadan beklentisi olmayan ve zaman zaman karamsarlığa kapılan bir şair portresi yer almaktadır. Sosyal tenkit özelliği de gösteren bu şiirlerde şair; dünyanın acı ve ıstıraptan başka bir şey vermediğini, insanların insaf ve mertlikten uzaklaştığını, yapılan iyiliklere kötülükle karşılık verdiklerini ifade eder:

Nazar kıldım cihâna menba'-ı derd ü belâ gördüm
Zamâne halkını insâf mürüvvetden cüdâ gördüm
Kime kim eyledim insâf bana cevrin bedîd etdi
Kime kim eyledim ihsân hakâretle cezâ gördüm (XCV/1-2)

Şair, bir başka beytinde ise, her gün artan dertleriyle baş başa kaldığını söylemekte ve bu durumdan kimsenin haberdar olmamasından şikâyet etmektedir:

Tâli'im ma'kûs derdim olmada her dem füzûn
Kim bilir her dem benim âlemde giryân olduğum (XCVII/3)

Şevket'in bu karamsarlığının nedenleri hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değilse de; toplumsal ilişkilerde ortaya çıkan olumsuzlukların, gördüğü gayr-ı ahlâkî davranışların ya da yakın çevresiyle yaşadığı bazı kötü tecrübelerin onu bu ruh hâline soktuğu düşünülebilir. Belki de şair, aşağıdaki beyitte ifade edildiği üzere, bir güzele âşık olmuş; ancak muradına erememiş, yaşadığı şehri terk etmeyi düşünecek kadar da dünyaya küsmüştür:

Vuslatın va'd eylemiş ol mâh-rû a'dâlara
Şevketâ ben âkıbet terk-i Ruhâ etmez miyim (XCIX/5)

Dünyaya ve geçici zevklere kapılarını kapatan birinin, hele bir de şairse, yaşama azmini diri tutacak ve ona ilham verecek bir güce, kendisini güvende hissedeceği bir sığınağa ihtiyaç duyacağı ortadadır. Şevket; dindar bir Müslüman olarak, Allah'a sığınmakta, O'nun her şeye yeteceğini şöyle ifade etmektedir:

Çekme gam Şevket cihân hep olsa da a'dâ sana
Hakk'a ikbâl eyle kim "Allah bes bâkî heves" (LXII/5)

Mehmed Şevket, Tanzimat'ın ilanından sonra, dünya görüşünden güzellik anlayışına, nazım şekillerinden yeni türlere kadar pek çok alanda

⁵ Karahan, *Urfalı Mehmed Şevket ve Şiirleri*, s. 11.

yenilik ve değişimlerin yaşandığı bir süreçte; Klâsik Türk Edebiyatı'nın hayata bakışını, mecazlarını, mazmunlarını ve nazım şekillerini koruyarak şiirler yazan bir şairdir. Kaleme aldığı şiirleri beğenen ve bu anlamda kendisini metheden şair, yazdıklarının gönül ehli tarafından takdir edildiğini ve bu nedenle de diğer şairler tarafından kıskanıldığını söyler:

Şevket gazelin ehl-i dile zevk-fezâdır
Reşk etse n'ola nazmına Rûmun şu 'arâsı (CLIII/5)

Klâsik Türk Şiiri'nde âşık tipinin karşısında, olayları dış cephesiyle değerlendiren ve öze/hakikate inemeyen zâhid tipi bulunmaktadır. Benzer şekilde, zâhidi aratmayan, sevdirmeyen, nefret ettiren, müjdelemeyen korkutan vâizler de olumsuz bir tip olarak edebî eserlerde yerini almıştır. Urfalı Mehmed Şevket'in şiirleri incelendiğinde de durumun farklı olmadığı görülür. Şevket IX. şiirini, yapmadığı şeyleri insanlara anlatan hatip/vâiz tenkidine ayırmıştır. Şairin farklı beyitlerde⁶ zühhâd ve vâiz eletirisine ısrarla değinmesi, bu konudaki hassasiyetini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Mehmed Şevket'in hayatı ve edebî şahsiyeti hakkında verilen bu bilgilerden sonra, makalenin esas konusunu teşkil eden, "Hz. Peygamber (s.a.v)" sevgisine geçilebilir. Şairin, XVI, XLVI, LXXXVI, CIII, CX, CXLIV. numaralı na't türünde yazdığı manzumelerin yanı sıra, şiirlerinin muhtelif beyitlerinde Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Ehl-i Beyt sevgisini yoğun bir şekilde işlediği görülür. Mehmed Şevket'in şiirlerinde, Hz. Peygamber ve Ehl-i Beyt muhabbetinin aşağıdaki başlıklar altında incelenmesi uygun olacaktır:

1. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Peygamberlik Yönü

Farsça bir kelime olan "peygamber" in⁷ karşılığı olarak Kur'ân-ı Kerîm'de "resûl, mürsel" ve "nebi" kelimeleri kullanılmıştır. Mehmed Şevket'in Hz. Peygamber'in elçilik görevini ifade etmek üzere seçtiği kavramlar ise, "resûl, resûl-i Kibriyâ ve Resûlullâh" şeklindedir. Şairin, şiirlerinde Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberlik yönü ile ilgili olarak değinilen hususlardan birisi de, onun şefaet edici özelliğidir:

1.1. Resûl

Resûl, Arapça bir kelime olup "gönderilmiş kişi"⁸, "sözü üstlenen, yüklenen kişi"⁹, "Allah'ın, buyruklarını ve öğütlerini muhataplara bildirmek üzere seçtiği elçi"¹⁰ anlamlarına gelmektedir. Şair, "resûl" kelimesini Kerbelâ hâdisesini konu edindiği bir şiirinde kullanmış, zalimlerin Hz. Peygamber'in evladını/torunlarını gamlı ve kederli kıldıklarını dile getirmiş ve esasen bunun da İlahî bir hikmet ve muamma sonucu gerçekleşmiş olabileceğini ifade etmiştir:

Resûlün kıldılar evlâdını mahzûn o zâlimler
Bilinmez bir muammâdır ilâhî bu ne hikmetdir (XXVII/5)

⁶ Zühhâd eleştirisi için bkz.: XVII/5, XLVII/3, LXXXIX/5, CXLII/3. Vâiz tenkidi için bkz.: IX, XVIII/4, LI/3, LXXIV/5.

⁷ Farsçada "peyâamber" ya da "peyember" şeklinde kullanılan bu kelime genel manada "haber getirici" anlamına gelse de istilâhî manasıyla "Allah'ın emirini bildirici, yalvaç" anlamında kullanılmaktadır. Bkz.: Ziyâ Şükûn, *Gencîne-i Güftâr-Ferheng-i Ziyâ* (I-III), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996, I/515.

⁸ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab* (I-XV), Dâru Sâdır-Dâru Beyrut, Beyrut 1956, XI/283-284; Feyrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1426, s. 507.

⁹ Râğıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fi-Garîbi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Marife, Beyrut, t.y., s. 195.

¹⁰ Yusuf Şevki Yavuz, "Peygamber", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul 2007, XXXIV/257.

1.2. Resûl-i Kibriyâ

Mehmed Şevket, bir murabba-ı mütekerrir şiirinde “Resûl-i Kibriyâ” tamlamasına yer vermiştir. Resûl kelimesini, “Hak Teâlâ hazretleri” anlamına gelen “Kibriyâ”¹¹ ile tamlama içerisinde kullanan şair, istişfâ (şefaât dileme) ve istimdâd (imdada çağırma) kabilinden yazdığı bu şiirinde Hz. Peygamber’in himâyesine sığındığını, ona ilticâ ettiğini şöyle dile getirir:

*Fikr edip isyânımı subh u mesâ kan ağlarım
Yâd edip rûz-ı cezâyı zâr u sûzân ağlarım
Etdiğim a ‘mâlden oldum peşîmân ağlarım
Yâ Resûl-i Kibriyâ innî dahîl innî dahîl* (LXXXVI/3)

1.3. Resûlullâh

Şair, beş beyitten oluşan ve “Yâ Resûlullâh” redifi ile yazılan şiirinin matla beytinde, Hz. Peygamber’e seslenerek onu çok sevdiğini ve şefaati sayesinde affedileceği ümidini taşıdığını ifade etmektedir:

*Reh-i aşkında bu cânım fedâdır yâ Resûlullâh
Ümîdim afv ile her dem sanadır yâ Resûlullâh* (CXLIV/1)

Hz. Peygamber’in yanaklarını hakikat bahçesinde açmış kırmızı güle benzeten şair, Duhâ Sûresi 1. âyeti iktibas ederek, Hz. Peygamber’in aydınlık yüzüne işaret etmektedir¹²:

*Hakikat gülşeninde ruhların bir verd-i hamrâdır
Anın hakkında çünkü “Ve’ d-duhâ”dır yâ Resûlullâh* (CXLIV/2)

Şair, bir başka şiirinde de yine “Yâ Resûlullâh” diyerek seslendiği Hz. Peygamber’den hasta gönlüne şifa vermek üzere imdada yetişmesini dilemekte, kıyamet gününde mutluluğu elde edebilmek için ondan yardım dilemektedir:

*Yâ Resûlullâh meded kıl Şevket-i dil-hastaya
Kıl anı rûz-ı cezâda şâd u hurrem es-selâm* (CX/5)

1.4. Şefaât Sahibi

İslâmî Türk Edebiyatı’nda şairler, Hz. Peygamber’e duydukları sınırsız sevgiyi ifade etmek üzere övgü dolu şiirler yazarken; ondan şefaât talebinde bulunmaktan, kurtuluşa ermek için yardım istemekten de kendilerini alıkoyamamışlardır. Mehmed Şevket de, çeşitli beyitlerinde Hz. Peygamber’den -kimi zaman lafzen kimi zaman ise mana itibarıyla- şefaât talebinde bulunmuştur. Bir beytinde “şefî’-i ehl-i isyân” olarak vassfettiği, bütün kâinatın en hayırlısı ve en saadetlisi olan Hz. Muhammed (s.a.v.)’in, Allah’ın emirlerine karşı itaatsizlikte bulunanların şefaâtçisi olacağını şöyle dile getirmiştir:

*Muhammed Ahmed ü Hâmid şefî’-i ehl-i isyândır
Habîb-i Hazret-i Mevlâ kamu âlemde es’addır* (XLVI/2)

Şair, kendisini çok âciz ve zavallı olarak tanımladığı bir başka şiirinde ise, korunma ve esirgenmeye son derece muhtaç olduğunu ön plana çıkararak Hz. Peygamber’in şefaâtini talep eder:

¹¹ Şemseddîn Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, İkdâm Matbaası, Dersâdet 1317, s. 1142.

¹² Elmalılı, “Ve’ d-duhâ” ibaresini açıklarken şöyle demektedir: “Hakikat güneşinin Muhammed ufkundan doğup “Rahmeten li’l-âlemîn” olarak âlemlere peygamberlikle ışıklar saçmaya başladığı zamana işaretir. Sesleniş, Resûlullâh’a olduğundan, bu ahd manası daha uygundur. Bu sebepten Hz. Muhammed’in yüzüne veya Allah’ın konuşması zamanına işaret olduğu da söylenmiştir.” Bkz.: Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur’ân Dili* (I-IX), Akçağ Yayınları, İstanbul 2003, VIII/498.

*Dûr kılma şefkatından bu hakîr-i ahkeri
Yâ Resûl-i Kibriyâ innî dahîl innî dahîl* (LXXXVI/4)

Mehmed Şevket'in, Hz. Peygamber'in şefaathane ediciliği noktasında söz konusu ettiği kavramlardan biri de "ihsân"dır. Günahlarının haddi hesabı olmadığını söyleyen şair, cehennem ateşinin yakıcılığını arttırdığı bir zamanda Resûl-i Kibriyâ'dan, manevi yardımından/şefaathaneinden kendisini mahrum kılmamasını diler:

*Seyyâtım hadden arttı bir günahkâr mücrimem
Eyleme mahrûm-ı ihsânın beni yâ ze'l-himem
Ol zaman kim cûş eder nâr-ı cehennem pür-elem
Yâ Resûl-i Kibriyâ innî dahîl innî dahîl* (LXXXVI/2)

2. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in İsimleri

Mehmed Şevket, şiirlerinde Hz. Peygamber'in "Muhammed, Ahmed, Mustafa ve Hâmid" isimlerine yer vermiştir.

2.1. Muhammed

"Muhammed" ismi, Hz. Peygamber'in adlarından biri olarak, Kur'ân-ı Kerîm'in farklı âyetlerinde¹³ zikredilmektedir. Diğer taraftan, "Muhammed" ismi, Kur'ân'da 47. sûreye de ad olmuştur. Hz. Peygamber de bir hadîs-i şerîflerinde isimlerini "Muhammed, Ahmed, Mâhî (Allah'ın kendisiyle küfrü yok edeceği), Hâşir (İnsanların kıyamette onun ardından giderek haşr olacağı) ve Âkıb (Kendisinden sonra peygamber gelmeyen) olarak belirtmiştir.¹⁴

Muhtelif şiirlerinde "Muhammed" ismine yer veren Şevket'in, ayrıca "Muhammed" redifli bir şiiri de vardır. Hz. Peygamber'in kırmızı renkli yanaklarını cennet gülüne, kendisini ise o güle âşık olan bülbüle benzeten şair, ayrı ayrı canları olsa, onun her bir kılına feda etmeye hazır olduğunu söyler. Ona tâbi olarak dostluğunu kazanmak, âşıklara gönül şenliği ve huzuru verecektir. Kâbe Hz. Peygamber'in yokluğundan dolayı karalar bağlamıştır. Hz. Peygamber'in cemâli ile Mekke güzelleşmiştir. Şiirinin sonuna doğru salât ü selâm getiren Şevket, Cemâlullâh ile müşerref olabilmek için Hz. Peygamber'den yardım istemektedir:

*Cennet gülüdür ârız-ı hamrâ-yı Muhammed
Cân bülbüle olsa nola şeydâ-yı Muhammed*

*Her mûyuna bin cân fedâ eylesem azdır
Uşşâka safâ verdi tevellâ-yı Muhammed*

*Girmişdi firâk ile siyah câmeye Ka'be
Zeyn etdi cemâli ile Bathâ'yı Muhammed*

*Her demde ola rûhuna bin kerre salavât
Kurtarmağadır ümmetini râ'-yı Muhammed*

*Şevket kulun et vâsıl-ı didâr-ı İlâha
Feth eyleyecek cennet-i A'lâ-yı Muhammed* (XVI/1-5)

¹³ Bunlardan bazıları için bkz.: Âl-i İmrân 3/144, el-Ahzâb 33/40, Muhammed 47/2, el-Feth 48/29.

¹⁴ Müslim, *es-Sahih* (I-V), Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982, Fezâil, 124, 125.

2.2. Ahmed

Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber'in "Ahmed" ismi bir yerde geçmektedir: "Hani, Meryem oğlu İsa, 'Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim' demişti."¹⁵

Şair, dünyada ve âhirette ulaşmak istediği tek amacın Hz. Ahmed'in güzel yüzü olduğunu söylemekte, elçilik rütbesinde bulunan Hz. Peygamber'in şanlı adının Muhammed olduğunu ifade etmektedir:

*İki âlemde maksûdum benim dîdâr-ı Ahmed'dir
Risâlet pâyesinde nâm-ı zîşânı Muhammed'dir* (XLVI/1)

2.3. Mustafa

Bir hadîs-i şerîfte Hz. Peygamber kendisini "Ene'n-Nebiyu'l-Mustafa: Ben seçilmiş Nebiyim."¹⁶ şeklinde nitelendirmiştir. Mehmed Şevket, muhtelif şiirlerinde bu isme yer vermiştir. Şair, Kerbelâ hâdisesi konu edindiği bir murabba'ında, Hz. Hüseyin'in dilinden düşmanlarına seslenmektedir. Buna göre; vefa sahibi, taze açılmış bir gül olan Hz. Hüseyin, Hz. Mustafa (s.a.v.)'nin Ehl-i Beyt'inin övünç kaynağıdır. O, Hz. Ali'nin saf ve temiz oğludur:

*Ey yezidân ben şeh-i sâhib-vefâyım öldürün
Gonca-i nev-reste-i nûr-ı Hudâ'yım öldürün
İftihâr-ı Ehl-i Beyt-i Mustafâ'yım öldürün
Öldürün ben necl-i pâk-i Murtazâ'yım öldürün* (LXXIX/1)

"Sâkî-i Kevser" ve "imâmu'l-evliyâ" olarak bilinen Hz. Ali'nin oğlu olan Hz. Hüseyin, nübüvvet bahçesinin nûru olan Hz. Mustafa'nın şan ve şeref sahibi torunudur:

*Ben şehîd-i Kerbelâ derd ü belâ mu'tâdiyım
Sâkî-i Kevser İmâmü'l-Evliyâ evlâdiyım
Şem'-i gülzâr-ı nübüvvet Mustafa emcâdiyım
Sıbt-ı pâk-i Mustafa vü Murtazâ'yım öldürün* (LXXIX/3)

Şevket, Hz. Hüseyin mersiyesi niteliğindeki bir başka şiirinde de bu isme, "Ehl-i Beyt-i Mustafa" tamlaması içerisinde yer vermiştir:

*Ehl-i Beyt-i Mustafa'ya urdular tîğ-i cefâ
Sa'y edip bedbahtlar ehl-i safâ berbâdına* (CXXIX/3)

2.4. Hâmid

Hz. Peygamber'in Esmâ-i Hüsnâ ile ortak olan isimlerinden "Hâmid",¹⁷ hamdeden, şükreden anlamlarına gelmektedir ve Şevket'in bir şiirinde geçmektedir:

*Muhammed Ahmed ü Hâmid şefî'-i ehl-i isyândır
Habîb-i Hazret-i Mevlâ kamu âlemde es'addır* (XLVI/2)

¹⁵ Saff 61/6. Bu çalışmamızda verdiğimiz âyet meâlleri için bkz.: Kur'an-ı Kerim Meâli, Haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006.

¹⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Musned* (I-VI), Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982, VI/25.

¹⁷ Peygamberimizin Esmâ-i Hüsnâ ile ortak olan diğer isimleri için bkz.: Emine Yeniterzi, "Divan Şiirinde Hz. Peygamber'in İsim ve Sıfatları -Esmâ-i Nebî-", *Kutlu Doğum Haftası II*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1990, s. 90.

3. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Sıfatları

Mehmed Şevket, şiirlerinde Hz. Peygamber'in maddi ve manevi üstünlüklerini belirtmek ve onu övmek amacıyla çeşitli tabirler/ifadeler kullanmıştır.

3.1. Habîbullâh

Şevket, beş beyitten oluşan “es-selâm” redifli şiirinin makta‘ beytinde Hz. Peygamber'den “Habîbullâh: Allah'ın sevgilisi” olarak bahseder. Mahşer günü, şaire kurtuluşa erebilmesi için yardım edebilecek kişi, Hâkim-i Mutlak olan Cenâb-ı Hakk'ın çok sevdiğini ve kendisini “Âlemlere rahmet olarak”¹⁸ gönderdiğini ifade ettiği Habîbullâh'tan başkası olamayacaktır:

*Yâ Habîballâh meded kıl Şevket-i dil-hastaya
Rûz-ı Mahşer'de anı kıl şâd u hurrem es-selâm* (CIII/5)

3.2. Habîb-i Hazret-i Mevlâ-Habîb-i Kibriyâ

Şair, Hz. Peygamber'den “Habîb-i Hazret-i Mevlâ”¹⁹ ve “Habîb-i Kibriyâ” olarak da bahsetmiştir. Şevket, murabba‘ nazım şekliyle yazdığı bir şiirinde, kıyamet gününde Hz. Peygamber ile kızı Hz. Fâtıma arasında geçen bir diyalogu canlandırırken Hz. Peygamber'i “zât-ı Habîb-i Kibriyâ” olarak nitelendirmektedir:

*Men' eder anı bu dem zât-ı Habîb-i Kibriyâ
Ehl-i isyâna şefâat edelim ey pür-safâ* (CXLIII/4)

3.3. Rûh-ı Cism-i Cümle Âlem

Şevket, “es-selâm” redifli beş beyitlik gazelinin matla‘ beytinde Hz. Peygamber'e “rûh-ı cism-i cümle âlem” diyerek seslenmekte ve ona selâm göndermektedir:

*Es-selâm ey rûh-ı cism-i cümle âlem es-selâm
Es-selâm ey Ka'be-i esrâra mahrem es-selâm* (CIII/1)

Şairin “rûh-ı cism-i cümle âlem” ibaresiyle “nûr-ı Muhammedî” ya da “hakikat-i Muhammedî”ye işaret ettiği söylenebilir. Nûr-ı Muhammedî, Yüce Allah'ın önce Hz. Peygamber'i yarattığını, sonra diğer varlıkların tümünü onun nûrundan yarattığını ifade etmektedir.²⁰ Böylece Şevket, var olan her şeyin, insanın veya bütünüyle âlemin hakikati olarak gördüğü Hz. Peygamber aracılığıyla yaratıldığını ifade etmekte; huzur, esenlik ve selâmet, en önemlisi de minnet duygularıyla onu selamlamaktadır.

3.4. Ser-firâz-ı Nesl-i Âdem

“İnsanoğlunun en seçkini ve mümtâz olanı” anlamına gelen “Ser-firâz-ı nesl-i Âdem” ifadesi, Şevket'in Hz. Peygamber'in methini konu alan na't türünde yazılmış bir şiirinde geçmektedir. Şair bu şiirin matla‘ beytinin ilk mısraında, Hz. Peygamber'in gelmiş geçmiş bütün insanlar arasında seçkin bir konumda bulunduğunu belirtmekte, ikinci mısra ise kâinata maddi ve manevi açıdan dirilik kazandıran Hz. Peygamber'e selâm göndermektedir:

*Es-selâm ey ser-firâz-ı nesl-i Âdem es-selâm
Es-selâm ey rûh-bahş-ı cism-i âlem es-selâm* (CX/1)

¹⁸ el-Enbiyâ 21/107.

¹⁹ Bkz.: XLVI/2.

²⁰ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2001, s. 280.

3.5. Sıbt-ı Evlâd-ı Halîl

Hz. Muhammed (s.a.v.), Hz. İbrâhim'in oğlu İsmâil'e nisbetle İsmâilîler diye de anılan ve iki büyük Arap topluluğundan birini teşkil eden Adnânîler'e mensuptur.²¹ Şevket, altı bendden oluşan murabba'nın ilk bendinde, Hz. Peygamber'in soyunun Hz. İbrahim²²'in oğlu Hz. İsmail'e dayandığını "sıbt-ı evlâd-ı Halîl" şeklinde şöyle ifade etmiştir:

Ey gül-i gülzâr-ı cennet sıbt-ı evlâd-ı Halîl
Ey şeh-i mülk-i saâdet menba-ı nûr-ı Celîl
Hasret-i hecrinle kılma sen beni zâr u zelîl
Yâ Resûl-i Kibriyâ innî dahîl innî dahîl (LXXXVI/1)

3.6. Sultân-ı Müebbed

Mehmed Şevket'in Hz. Peygamber'i tavsif ederken kullandığı ifadelerden birisi de "Sultân-ı Müebbed"dir. Burada şair, Hz. Peygamber'in "Hâtemü'l-Enbiyâ"; yani peygamberlerin sonuncusu olduğunu ve bu durumun sonsuza kadar devam edeceğini vurgulamaktadır. Tebliğ ettiği kitabın ilelebet korunacağı bizzat Yüce Yaratıcı tarafından teminat altına alınan²³ Hz. Peygamber'in, nübüvveti kıyamete kadar devam edecektir. Şevket, Cenâb-ı Hak'a bu düşüncelerle seslenir ve ümmet-i Muhammed'i bağışlaması için O'na şöyle yalvarır:

Kemîne bende-i dergâhıdır Rûhu'l-Emîn Şevket
Bağışla ümmetin yâ Rab bu sultân-ı müebbeddir (XLVI/5)

3.7. Şemsü'd-Duhâ

Şevket bir murabba'ında "Ve'ş-şemsi ve duhâhâ"²⁴ âyet-i kerîmesini "Şemsü'd-duhâ" şeklinde iktibas etmiş, ışık ve aydınlık ilişkisiyle Hz. Peygamber'in yüzünü kuşluk vaktinde dünyayı aydınlatan güneşe teşbih etmiştir²⁵:

İntikâm vakti değil şimdi diye "Şemsü'd-duhâ"
Sabr kıl yâ Fâtıma zâlimlerin tuğyanına (CXLIII/4)

3.8. Zât-ı Emced

Şair, bir na'tında Hz. Peygamber'in şan ve şeref sahibi olduğuna dikkat çekerek onu "zât-ı emced" olarak vasıflandırmıştır. Yüce Allah'ın nûrunun yüzünde tecelli ettiği kutlu Peygamber, bütün insanların en şerefli ve en yücesidir:

Cemâli "Ve'd-Duhâ"dır mazhar-ı nûr-ı ilâhîdir
Cihâna gelmemiş misli mukaddes zât-ı emceddir (XLVI/3)

²¹ Konu hakkında geniş bilgi için bkz.: Mustafa Fayda, "Muhammed (Hayatı)", *DİA*, İstanbul 2005, XXX/408-423.

²² Mehmed Şevket'in şiirlerinde geçen peygamber isimleri için bkz.: Hz. Âdem (XL/6), Hz. Nûh (XVIII/7), Hz. İbrahim (CXLVI/3, CXLVII/6), Hz. Yakup (XXIV/3, LXXI/4, CXLVII/4), Hz. Yûsuf (XXIV/3, LXIX/2, LXXI/1, CIV/3, CXVIII/4, CXXX/3, CXLVII/2), Hz. Eyyûb (CXLVII/4), Hz. Mûsâ (XL/5, LVIII/2, LX/4, LXII/1, XCVIII/4, CXXXVI/4), Hz. Yûnus (CXLVII/5), Hz. Süleyman (XXII/5, XXXV/4, XXXIX/3), Hz. İsâ (CXXVI/4).

²³ "Şüphesiz o zikri (Kur'an'ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz". el-Hicr 15/9.

²⁴ "Güneşe ve onun aydınlığına and olsun." eş-Şems 91/1.

²⁵ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2000, 115.

3.9. Zü'l-Himem

“Zü'l-himem”, “yardım ve ihsanlarda bulunan” anlamına gelmektedir. Şair, günahlarının ağırlığı altında ezildiğini ifade ettiği bir beytinde, Hz. Peygamber’in manevi yardımını ve lütfunu dilenmekte, hesap gününde şefaatten mahrum bırakmaması için ona niyazda bulunmaktadır:

*Seyyiâtım hadden arttı bir günahkâr mücrimem
Eyleme mahrûm-ı ihsânın beni yâ ze 'l-himem* (LXXXVI/2)

3.10. Zümre-i Nev‘-i Beşer Ser-Defteri

Mehmed Şevket, Hz. Peygamber’in övgüsünü içeren murabba‘ nazım şekliyle yazdığı bir şiirinde onu, “zümre-i nev‘-i beşer ser-defteri” olarak nitelendirmiştir. “İnsanlar topluluğunun en başta bulunanı, önderi” anlamına gelen bu ibare ile dörtlüğüne başlayan şair, kâinatın Hz. Muhammed (s.a.v.)’in dünyaya gelişiyle övündüğünü ifade etmiş; himâyesine sığınarak ondan şefaattalebinde bulunmuştur:

*Es-selâm ey zümre-i nev‘-i beşer ser-defteri
Es-selâm ey makdemîn eflâke izzet mefhari
Dûr kılma şefkatından bu hakîr-i ahkeri
Yâ Resûl-i Kibriyâ innî dahîl innî dahîl* (LXXXVI/4)

4. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in Ehl-i Beyti

Hz. Peygamber’in ailesi ve yakın akrabalarını sevmek ve onlara hürmet göstermek Müslümanların nazarında geçmişten günümüze önemsenmiştir. Hz. Peygamber’in aile fertlerine dair nâzil olan âyetleri ve ilgili bazı hadis-i şerifleri esas alan müminler, onları sevmeyi ve saymayı Hz. Muhammed (s.a.v.)’i sevmenin bir gereği kabul etmişlerdir. Hz. Peygamber’in isim ve sıfatlarından hayatına, bedenî ve ahlâkî özelliklerinden mucizelerine; hâsılı onunla ilgili maddi ve manevi bütün unsurlara²⁶ yer veren şairler için onun Ehl-i Beyt’i de elbette değerlidir ve zikre değerdir.

Mehmed Şevket’in şiirlerinde, Hz. Muhammed (s.a.v.)’in yakın akrabalarını ifade etmek üzere “Ehl-i Beyt, Ehl-i Beyt-i Mustafa,²⁷ Ehl-i Beyt-i Murtazâ,²⁸ Âl-i Muhammed, Âl-i ‘Abâ, Âl ü evlâd²⁹” ifadelerinin kullanıldığı görülmektedir. Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hüseyin, Hz. Hasan, Hz. Zeyneb ve Hz. Ümmü Gülsüm ise, Ehl-i Beyt’ten isim olarak zikredilen şahıslardır:

Ehl-i beyt:

Mehmed Şevket, Âl-i Abâ’nın kâtillerinin eninde sonunda, ağlayıp inleyerek perişan olacaklarını ve sonlarının kaçınılmaz olarak cehennem olacağını söylemektedir. Hz. Peygamber’in sevdiklerini bütün Müslümanlar’ın sevmesi, onun üzüldüğü hadiselerle bütün Müslümanlar’ın üzülmesi gerekir. Bunun içindir ki Ehl-i Beyt’e yapılan zulümler karşısında iman sahibi olanlar üzümlü ağlamaktadır. Kalbi, Âl-i Abâ muhabbetiyle dolu olan bu kimselere Yüce Allah rahmetiyle muamele edecektir:

*Kâtil-i Âl-i ‘Abâ Şevket olur makhûr u zâr
Anlara me ‘vâ eder Hak dūzahı “Bi’s’e ‘l-karâr”
Ehl-i Beyt’e ağlamaz mı ehl-i imân eşk-bâr
Çün kılar rahmet Hudâ bu vak’anın giryânına* (CXLIII/5)

²⁶ Na‘tların muhteva özellikleri hakkında geniş bilgi için bkz.: Emine Yeniterzi, *Dîvân Şiirinde Na‘t*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993, s. 91-342.

²⁷ Bkz.: CXXVIX/3, LXXIX/1.

²⁸ Bkz.: CXXVI/2.

²⁹ Bkz.: LXXX/4.

Âl-i Muhammed:

Haddini aşan azgınlık Kerbelâ'ya toplanmış, haksız yere Âl-i Muhammed'in kanına girmişlerdir. Uğursuz Şemr (Şemir b. Zülcevşen),³⁰ Hz. Hüseyin'i kılıcıyla öldürmüş, Ehl-i Beyt'in feryat ve haykırışlarına asla acımamıştır:

*Cem' olup erbâb-ı tuğyân Kerbelâ dîvânına
Girdiler nâ-hak yere Âl-i Muhammed kanına
Şemr-i bed-ahter urdu tîğîn Hüseyin cânına
Etmeyip aslâ terahhum Ehl-i Beyt efgânına* (CXLIII/1)

Âl-i 'Abâ:

Mehmed Şevket, bir beytinde kendisini günahkâr ve çaresiz bir kul olarak tanıtmakla beraber, Âl-i 'Abâ'ya olan âşkın daima canlı olduğunu dile getirmektedir. Şair, savaşlarda düşmanların arasına bir arslan gibi saldıran ve döne döne savaştan Hz. Ali'ye ve onun şehit olan çocukları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'e samimiyetle bağlıdır:

*Bir günahkâr mücrimim Âl-i 'Abâ efkendesî
Haydar-ı Kerrâr sıbtayn-i şehîdeyn bendesî* (LXXXVI/5)³¹

4.1. Hz. Ali

Hz. Peygamber'in amcasının oğlu ve damadı, Hz. Fâtıma'nın eşi, Hulefâ-yı Râşidîn'in dördüncüsü olan Hz. Ali'ye karşı Şevket'in büyük bir sevgi ve hürmeti bulunmaktadır. Aşağıda matla' beyti verilen şiir, "Ali" redifiyle yazılmış olup tamamı onu konu almaktadır. Mehmed Şevket bu şiirde, Hz. Ali'yi övgü dolu ifadelerle anmakta ve âhirette ona kavuşma arzusunu dile getirmektedir:

*Ey şâh-bâz-ı mesned-i sîrr-ı Hudâ Ali
Ey ser-fîrâz-ı zübde-i Âl-i 'Abâ Ali* (CLVI/1)

Bir başka şiirde ise, Hz. Ali'nin "Allah'ın aslanı, cennetteki Kevser ırmağının sâkîsi, rahmet kaynağı, kendisine güç ve kuvvet lütfedilmiş olan, ümmetin sığınağı ve iki âlemin ileri geleni" şeklinde vasıflandırıldığı görülür:

*Ebû Bekr ü Ömer'dir rûkn-i a'zam dîn-i İslâm'a
Ali şîr-i Hudâ'dır³² hem dahu sâkî-i Kevser'dir* (XXXIII/2)

*Ali'dir menba'-ı rahmet Ali'dir mazhar-ı kudret
Ali'dir melce'-i ümmet iki âlemde serverdir* (XXXIII/3)

Şair, Ehl-i Beyt'in bu önemli isminden kimi zaman "Aliyyü'l-Murtazâ", kimi zaman ise "Haydar-ı Kerrâr" olarak bahsetmektedir. Cenâb-ı Hakk'ın kendisinden razı olduğu Hz. Ali, İslâm Dini'nin nûru, Hz. Cafer-i Tayyâr ise ilim ver irfan kaynağıdır.

*Fürûğu dîn-i İslâm'ın Aliyyü'l-Murtazâ'dandır
Ve lâkin menba'-ı feyz-i Hudâ'dır Cafer-i Tayyâr* (XXXIV/2)

*Bir günahkâr mücrimim Âl-i 'Abâ efkendesî
Haydar-ı Kerrâr³³ sıbtayn-i şehîdeyn bendesî* (LXXXVI/5)

³⁰ Şemir B. Zülcevşen, Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'e her taraftan hücum edilmesini emreden kişidir. Bkz.: Ethem Ruhi Fığlalı, "Hüseyin", *DİA*, İstanbul 1998, XVIII/520.

³¹ "Âl-i 'abâ" ifadesi için ayrıca bkz.: XXXIII/6, CXV/5, CXXVII/5.

³² "Şîr-i Hudâ" ifadesi için ayrıca bkz.: XVII/6.

³³ "Haydar-ı Kerrâr" ifadesi için ayrıca bkz.: CXII/3.

4.2. Hz. Fâtıma

Hz. Peygamber'in sevgili kızı, Hz. Ali'nin eşi, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in annesi olan Hz. Fâtıma da, Şevket'in şiirlerinde hürmet ve tazimle yer verdiği isimlerdendir. Manzumelerde kendisinden “Fâtıma, Zehra, Fâtımetü’z-Zehrâ, Hayru’n-nisâ, (hayre’l-betül, mâder-i şâh-ı şehîdân, kurre-i ayn-ı Resûl)³⁴” şeklinde bahsedilen Hz. Fâtıma’nın isminin daha çok Kerbelâ hâdisesi dolayısıyla zikredildiği görülür.

Şevket, bir tahmîsinde kıyamet gününden bir sahneyi canlandırır. Buna göre, kadınların en hayırlısı olan Hz. Fâtıma hesap gününde, oğlu Hz. Hüseyin'in intikamını alması için üzgün bir şekilde Cenâb-ı Hakk’a yalvarmakta, oğluna bu zulmü reva görenleri zelil kılmasını dilemektedir:

*Ağlayıp rûz-ı cezâ Hayru’n-nisâ³⁵ mahzûn zâr
İntikâmını al diye yâ Rab bu kavmı eyle hâr
Heybetinden ehl-i mahşer olalar hep bî-karâr
Göz yumun geldi bu sâat Fâtıma eyler güzâr
Mâder-i Şâh-ı Şehîdân kurre-i ayn-ı Resûl (LXXX/2)*

Üzüntüsünden dolayı kanlı gözyaşları dökken Hz. Fâtıma’yı görenler “rûhî fedâk” diyerek, onu, canlarını feda edecek kadar sevdiklerini ifade ederler. Hz. Fâtıma’nın ağlamasından son derece müteessir olan müminler, bu durumun gayret-i İlâhîye dokunacağından korkarak ondan ağlamaması ricasında bulunurlar:

*Dîdesindan kan döker eyler vücûdun çâk çâk
Her gören der ki ana yâ Fâtıma rûhî fedâk
Ağlama kahr-ı Hudâ eyler bizi makhûr-ı hâk
Bir elinde kanlı gömlek bir elinde zehr-i nâk
Bir destâr-ı Aliyyü’l-Murtazâ Hayre’l-Betül (LXXX/3)*

Şair, bir murabba’ında ise, Hz. Fâtıma’dan “Zehra” olarak bahseder. Burada da Hz. Fâtıma, oğlu Hz. Hüseyin için dertlenmekte, sürekli gözyaşı dökmektedir:

*Rûz-ı haşr oldukda Zehrâ³⁶ derd ile efgân eder
Dîdesinden eşk-i çeşmin dem-be-dem rîzân eder (CXLIII/2)*

Şevket, Karahan’ın “Mezar Kitabeleri” başlığı altında yayımladığı bir şiirinde ise, Hz. Peygamber’in kızından “Fâtımetü’z-Zehrâ” olarak bahsetmektedir. Tarih düşürmek üzere yazılan bu şiirin son beytinde şair, Hz. Fâtımetü’z-Zehrâ’nın Fâtıma Hanım adında vefat eden bir kadına şefaâtçi olacağını ümit etmektedir:

*Geldi Şevket dedi tarihin mest-i Hudâ
Şefti’ oldu ana Fâtımetü’z-Zehrâ (XI/5)*

4.3. Hz. Hüseyin

Hz. Peygamber’in torunu, Hz. Ali ile Hz. Fâtıma’nın çocuğu olan Hz. Hüseyin’in 61/681 yılında Kerbelâ’da şehit edilişi Müslümanlarda derin tesirler uyandıran, İslâm tarihinin en üzücü hâdiselerindendir. Bu konunun, İslâmî Türk Edebiyatı’nda da önemli bir yere sahip olduğu görülür. Türk şairleri, Hz. Hüseyin’in susuz bırakılarak acımasız bir şekilde şehit edilmesini konu alan, manzum-mensur pek çok eser/şiir kaleme almışlardır.³⁷ Mehmed

³⁴ Parantez içindeki ifadeler Şevket’in gazelini tahmîs ettiği Hicâbî’ye aittir.

³⁵ “Hayru’n-nisâ” ifadesi için ayrıca bkz.: CXLIII/3.

³⁶ “Zehra” adı için ayrıca bkz.: XCI/3, CXII/5.

³⁷ Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz.: Bünyamin Çağlayan, *Kerbelâ Mersiyeleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1997; Mehmet Arslan,

Şevket'in şiirleri bu açıdan incelendiğinde, Kerbelâ olayı çerçevesinde Hz. Hüseyin konulu beyitlerin/manzumelerin sayıca fazla oluşu dikkati çekmektedir.³⁸

“Hüseyiniz” redifli şiirinde Şevket, oldukça samimi ve akıcı bir üslûpla, Kerbelâ'da Muharrem ayında meydana gelen bu elim hadiseden dolayı duyduğu derin üzüntüyü ve Hz. Hüseyin'e olan sevgi ve bağlılığını dile getirir. Samimi bir Hz. Hüseyin muhibbi olan şair, gece gündüz onun derdiyle ağlamaktadır. Kana bulan o Muharrem ayından dolayı âşıklar feryat ederek inlemektedir. Şevket, Cenâb-ı Hak'tan Hz. Hüseyin'in kapısından ayrılmayanları maksatlarına ulaştırması için yalvarmaktadır:

*Biz âşık-ı dil-haste-i Sultan-ı Hüseyiniz
Her şâm u seher derd ile giryân-i Hüseyiniz*

*Gark oldu kızıl kana o gün mâh-ı Muharrem
Efgân ederiz aşk ile nâlân-ı Hüseyiniz*

*Yâ Rab bizi kıl vâsıl-ı ser-menzil-i maksûd
Üftâde-i hâk-i der-i derbân-ı Hüseyiniz* (LIX/1-3)

Hz. Hüseyin'in susuz bir şekilde, mübarek başının kesilerek şehit edilmesinin anlatıldığı; Ebû Abdîmelik Mervân b. el-Hakem ve Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'e her taraftan hücum edilmesi emrini veren Şemir b. Zülcevşen'in lanetlendiği, şehidin bedeninin yere düştüğü anda bütün kâinatın titrediğine dair seçilen bazı beyitler ise şu şekildedir:

*Hüseyin'in teşne-leb çâk etdiler cismini hançerle
Ne cevr-i pür-cefâdır bu ne zulm-ı bî-nihâyedir* (XXVII/4)

*Eyleyip cevr ü cefâ kesdi Hüseyin'in başını
Sad hezârân zahmet olsun Şemr ü Mervân cânına* (CXXIX/4)

*Düşdü çünkim Kerbelâ'ya gözleri şehlâ Hüseyin
Kâinata lerze düştü dediler hep vâ Hüseyin* (CXXVII/1)

4.4. Hz. Hasan

Hz. Muhammed (s.a.v.)'in torunu, Hz. Ali ile Hz. Fâtıma'nın büyük oğlu, Müslümanların kanlarının dökülmesini istemediği için hilafetten çekilen Hz. Hasan da, Şevket'in şiirlerinde Ehl-i Beyt'e mensup şahıslar arasında zikrettiği isimlerden olmuştur. Şair, daha çok, kardeşi Hz. Hüseyin ile birlikte ele aldığı Hz. Hasan için bir de müstakil olarak bir şiir kaleme almıştır. “Hasan” redifli beş beyitten oluşan bu şiir, Hz. Hasan'ın övgüsünü konu almaktadır. Aşağıda matla' beyti verilen şiire göre Hz. Hasan; cennet gençlerinin efendisi, Sübhân'ın nûru, yiğitlik köşkünün aydınlığıdır. Hz. Zehra'nın genç oğlu, Haydar-ı Kerrâr'ın tertemiz çocuğu, âşıkların gözünün nûrudur:

*Seyyid-i şübbân-ı cennet nûr-ı Sübhândır Hasan
Şem 'i eyvân-ı celâdet şâh-ı zî-şândır Hasan* (CXII/1)

Mehtap Erdoğan, *Kerbelâ Mersiyeleri*, Tunceli Üniversitesi Alevilik Uygulama ve Araştırma Yayınları, Ankara 2009; Mustafa Uzun, “Türk Edebiyatında Kerbelâ”, *DİA*, Ankara 2002, XXV/274-275.

³⁸ Şevket'in XXVII, LIX, LXXIX, LXXX, XCI, CXV, CXXXVI, CXXXVII, CXXXIX, CXLIII, CLVII numaralı şiirlerinin tamamı Hz. Hüseyin mersiyesi niteliğindedir.

Cenâb-ı Hakk'ın Firdevs cennetinin gülleri olan Hasan ile Hüseyin'den birisi gözle görülür bir nûr, diğeri ise şekil ve surete bürünmüş bir hayat cevheridir:

*Hasan ile Hüseyin'dir gülşen-i Firdevs-i Rahmânî
Biri nûr-ı mücessemdir biri rûh-ı musavverdir (XXXIII/4)*

Şevket, bir gazelinde Hz. Hasan'ın, karısı tarafından zehirlenerek şehit edildiğine işaret etmekte, iki şehidin (Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in) ardından yas tuttuğunu belirterek kendisini "ta'ziye-hân-ı şühedâ" olarak nitelemektedir:

*İçtikse nola Şâh Hasan aşkına zehri
Biz muntazır-ı şefkat-ı ihsân-ı Hüseyiniz*

*Efgân ederiz ta'ziye-hân-ı şühedâyız
Şevket gibi müstağrak-ı ahzân-ı Hüseyiniz (LIX/4-5)*

4.5. Hz. Ümmü Gülsüm ve Hz. Zeyneb

Hz. Peygamber'in torunları, Hz. Ali ve Hz. Fâtıma'nın kızları, Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in kız kardeşleri olan Hz. Ümmü Gülsüm ve Hz. Zeyneb de Şevket'in şiirlerinde Kerbelâ hadisesi dolayısıyla yer verdiği şahsiyetlerdendir. Şair, beş bendden oluşan bir muhammesinde Muharrem ayındaki o elim olay esnasında Hz. Ümmü Gülsüm ve Hz. Zeyneb'in susuz kaldıklarını ifade ettikten sonra "tıfl-ı ma'sûme" diye nitelendirdiği birinin "Nerede babam?! / Ne oldu ona?!" diyerek feryat ettiğini söyler. Şiirde bu feryadın sahibinin adı belirtilmemekle beraber bu kişi, Kerbelâ hâdisesini işleyen diğere bazı edebî eserlerde³⁹ adı açık bir şekilde zikredilen Hz. Hüseyin'in kızı Sekîne'dir:

*Ümmü Gülsüm ile Zeyneb teşne-leb îrâd eder
Tıfl-ı ma'sûme deyip "eyne ebî" feryâd eder (CXV/4)*

5. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Hadislerinden İktibaslar

"Sözü tezyîn ve mânâyı te'yîd etmek"⁴⁰ için âyet, hadis, kelâm-ı kibâr ve diğere şairlerin sözlerini tam, yarım veya manası ile alıp aktarmaya "iktibas" adı verilmektedir.⁴¹ Şevket'in, Türk Edebiyatı'nda Hz. Peygamber'in hadislerinden olduğu kabul edilerek kullanılan rivayetlerden yaptığı iktibaslar, tespit edilebildiği kadarıyla şu şekildedir:

³⁹ Bu edebî eserlerden birisi de, Âşık Çelebi'nin *Ravzatü's-Şühedâ Tercümesi*'dir. Burada Hz. Hüseyin'in dilinden kızı Sekîne hakkında şunlar söylenmektedir:

*Ârâm-i dil ü sürûr-i sînem
Âsâyîş-i cân ü ten Sekîne'm
Pejmürde koman çemen misâli
El üzre tutun semen misâli*

Bkz.: Kenan Özçelik, *Âşık Çelebi-Ravzatü's-Şühedâ Tercümesi*, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2016, s. 458.

⁴⁰ Tâhirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994, s. 61.

⁴¹ Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, 206.

ümmetimden büyük günah sahipleri içindir.” hadîsine ise telmihte bulunulmuştur.

Bu çalışma neticesinde Mehmed Şevket'in; Hz. Peygamber'e ve Ehl-i Beyt'e karşı duyduğu aşkı, şiirin etkileyici gücünden faydalanarak dizelere döktüğü, seçilen örnek beyitlerle ortaya konulmuştur. Klâsik Türk Edebiyatı'nın nazari ve estetik esaslarını bilen şairin, Hz. Peygamber'i tarif ve tavsif ettiği manzumelerinin, diğer şiirlerine göre, daha samimi bir edaya ve akıcı bir üslûba sahip olduğu görülmüştür. Şair, na't içerikli şiirlerinde -son dönemde yaşamış olmakla beraber-, Klâsik Türk Edebiyatı'nın mecazlarına, mazmunlarına ve nazım şekillerine bağlı kalmıştır.

KAYNAKÇA

ACLÛNÎ, İsmail b. Muhammed, Keşfü'l-Hafâ ve Muzilü'l-İlbâs amme'stehera mine'l-Ehâdîsi 'alâ-Elsineti'n-Nâs (I-II), Mektebetü'l-Kudsî, Beyrut 1351.

Ahmed b. Hanbel, el-Musned (I-VI), Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982.

ALÎ EL-MUTTAKÎ, el-Hindî, Kenzu'l-Ummâl fi Suneni'l-Akvâli ve'l-Ef'âl (I-XVIII), Haz.: Bekrî Hayyânî, Safvet es-Sekâ, Beyrut 1993.

ARSLAN, Mehmet; ERDOĞAN, Mehtap, Kerbelâ Mersiyeleri, Tunceli Üniversitesi Alevilik Uygulama ve Araştırma Yayınları, Ankara 2009.

ÇAĞLAYAN, Bünyamin, Kerbelâ Mersiyeleri, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1997.

FAYDA, Mustafa, “Muhammed (Hayatı)”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA), İstanbul 2005, XXX/408-423.

FEYRÛZÂBÂDÎ, el-Kâmûsu'l-Muhît, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1426.

FIĞLALI, Ethem Ruhi, “Hüseyn”, DİA, İstanbul 1998, XVIII/520.

İBN MÂCE, Sünen (I-II), Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

İBN MANZÛR, Lisânu'l-Arab (I-XV), Dâru Sâdir-Dâru Beyrut, Beyrut 1956.

KARAHAN, Abdülkadir, Urfalı Mehmed Şevket ve Şiirleri, Şanlıurfa Belediyesi Yayınları, Ankara 1991.

Kur'an-ı Kerim Meâli, Haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006.

MÜSLİM, es-Sahih (I-V), Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982.

ÖZÇELİK, Kenan, Âşık Çelebi-Ravzatü's-Şühedâ Tercümesi, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2016.

PALA, İskender, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000.

RÂGİB EL-ISFAHÂNÎ, el-Müfredât fi-Garibi'l-Kur'an, Dâru'l-Marife, Beyrut, t.y.

TÂHİRÛ'L-MEVLEVÎ, Edebiyat Lügatı, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994.

TİRMİZÎ, Sünen (I-V), Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

ULUDAĞ, Süleyman, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2001.

UZUN, Mustafa, “Türk Edebiyatında Kerbelâ”, DİA, Ankara 2002, XXV/274-275.

YAVUZ, Yusuf Şevki, “Peygamber”, DİA, İstanbul 2007, XXXIV/257-262.

YAZIR, Elmalılı M. Hamdi, Hak Dîni Kur'an Dili (I-IX), Akçağ Yayınları, İstanbul 2003.

YENİKALE, Ahmet, Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2012.

YENİTERZİ, Emine, “Divan Şiirinde Hz. Peygamber’in İsim ve Sıfatları -Esmâ-i Nebî-”, Kutlu Doğum Haftası II, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1990.

YENİTERZİ, Emine, Dîvân Şiirinde Na’t, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993.

ZİYÂ ŞÜKÛN, Gencîne-i Güftâr-Ferheng-i Ziyâ (I-III), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996.